

Departementene

Handlingsplan

Handlingsplan mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet

Lagt frem av Regjeringen Støre, august 2025

Innhold

Innledning	4
Hovedområder i handlingsplanen	5
Oversikt over tiltak i handlingsplanen	6
Bakgrunn	9
Utfordringsbildet	9
Regjeringens innsats mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet	11
Tiltak	15
Organisert arbeidsliv og et styrket trepartssamarbeid	16
Styrke arbeidstakerrettigheter og hindre utnyttelse av arbeidstakere	19
Mobilisere forbruker- og innkjøpsmakt	26
Øke kunnskapen om sosial dumping og arbeidslivskriminalitet	30
Kontroll, opp-følgning og tverretatlig samarbeid	33
Internasjonalt samarbeid	37

Innledning

Den norske samfunnsmodellen bygger på at vi har et trygt, seriøst og organisert arbeidsliv. Dette kjennetegnes ved anstendige lønns- og arbeidsvilkår, sterke organisasjoner i arbeidslivet og et oppdatert regelverk med oppfølgende kontroll og tilsyn.

Likevel settes det seriøse arbeidslivet stadig under press. Kriminelle aktører finner smutthull i regelverket, som er ment å forhindre ulovlig virksomhet. Dette påfører samfunnet store kostnader, ikke bare økonomisk, men også i form av alvorlige konsekvenser for enkeltpersoner som rammes. Det rapporteres om at kriminelle aktører blir mer profesjonelle, noe som gjør kriminaliteten mer kompleks og vanskeligere å avdekke.

Det er økende aktivitet i nye deler av arbeidslivet der kriminelle utnytter andre måter å organisere og utføre oppgaver på til ulovlige formål. Arbeidslivskriminalitet omfatter et bredt spekter av lovbrudd, fra brudd på arbeidsmiljøloven og skatteunndragelse til grov utnyttelse av sårbare grupper.

Norske lønns- og arbeidsvilkår skal gjelde for alle som er i landet for å jobbe. Kriminalitet skal ikke lønne seg. Det er nødvendig med vedvarende oppmerksomhet og samarbeid mellom myndighetene, arbeidstaker-

siden og arbeidsgiversiden for å dele kunnskap om utfordringene og for å forebygge og bekjempe sosial dumping og arbeidslivskriminalitet.

Regjeringen mener derfor det er nødvendig med en forsterket innsats mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet.

Arbeidslivskriminalitet er en del av økonomisk kriminalitet og det er ikke et klart skille mellom de to kriminalitetsformene. Regjeringen la i 2024 frem stortingsmeldingen om økonomisk kriminalitet, der mye er direkte eller indirekte relevant for innsatsen mot arbeidslivskriminalitet. Det er derfor viktig at innsatsen mot arbeidslivskriminalitet ikke avgrenses mot økonomisk kriminalitet, men ses i sammenheng.

Etter at regjeringen la frem handlingsplanen mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet høsten 2022 er de fleste av tiltakene igangsatt eller gjennomført. Derfor legges det nå frem en ny handlingsplan, som viderefører innsatsen og har nye tiltak for å styrke det seriøse og organiserte arbeidslivet. Dette er avgjørende for å sikre et arbeidsliv preget av like rettigheter og rettferdig konkurranse.

Hovedområder i handlingsplanen

Handlingsplanen omfatter tiltak på følgende hovedområder:

- Organisert arbeidsliv og et styrket trepartssamarbeid
- Styrke arbeidstakerrettigheter og hindre utnyttelse av arbeidstakere
- Mobilisere forbruker- og innkjøpsmakt
- Øke kunnskapen om sosial dumping og arbeidslivskriminalitet
- Kontroll, oppfølging og tverretatlig samarbeid
- Internasjonalt samarbeid

Tiltakene i handlingsplanen skal gjennomføres innenfor gjeldende budsjetterammer.

Departementene som har ansvar for de enkelte tiltakene følger disse opp overfor etatene i egne prosesser. Regjeringen vil fortsette å utarbeide årlige rapporter om hvordan handlingsplanen følges opp, og benytte rapportene som grunnlag for drøftinger med partene i arbeidslivet om utfordringer og videre innsats mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet.

Hva menes med sosial dumping og arbeidslivskriminalitet?

Med *sosial dumping* menes særlig at utenlandske arbeidstakere som utfører arbeid i Norge får vesentlig dårligere lønns- og arbeidsvilkår enn norske arbeidstakere. Dette kan være tilfeller hvor det skjer brudd på helse-, miljø- og sikkerhetsregler, herunder regler om arbeidstid og krav til bostandard, og/eller når lønn og andre ytelser er uakseptabelt lave sammenlignet med hva norske arbeidstakere normalt tjener, eller ikke er i tråd med allmenngjøringsforskrifter der slike gjelder.

Arbeidslivskriminalitet innebærer ulike former for profittmotivert kriminalitet i arbeidslivet. Denne kriminaliteten skjer på bekostning av arbeidstakeres arbeidsvilkår og rettigheter, men rammer også skattefundamentet og velferdssystemet. Useriøse og kriminelle aktører som utnytter skatte- og trygdeordninger til egen fordel, bidrar til å undergrave tilliten til norske myndigheter og velferdssystemet.

Arbeidslivskriminalitet er en samlebetegnelse for handlinger som bryter med norske lover om lønns- og arbeidsforhold, trygder, skatter og avgifter, gjerne utført organisert, som utnytter arbeidstakere eller virker konkurransevridende og undergraver samfunnsstrukturen.

Der arbeidslivskriminalitet dreier seg om straffbare forhold, kan sosial dumping også dreie seg om useriøse arbeidsforhold uten å bryte regelverket.

Oversikt over tiltak i handlingsplanen

Nr.	Tiltak	Ansvarlig departement
Organisert arbeidsliv og et styrket trepartssamarbeid		
1	Øke skattefradraget for fagforeningskontingent	Finansdepartementet
2	Bidra til økt organisasjonsgrad og tariffavtaledekning i samarbeid med partene i arbeidslivet	Arbeids- og inkluderingsdepartementet
3	Styrke samarbeidet mot svart økonomi (SMSØ) på regionalt og nasjonalt nivå	Finansdepartementet
4	Videreføre støtte til Fair Play Bygg Norge	Arbeids- og inkluderingsdepartementet
5	Nytt treparts bransjeprogram for jordbruk- og gartnerinæringen	Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Landbruks- og matdepartementet
6	Videreføring av treparts bransjeprogram	Arbeids- og inkluderingsdepartementet
Styrke arbeidstakerrettigheter og hindre utnyttelse av arbeidstakere		
7	Bekjempe konkurskriminalitet og sikre arbeidstakers rettigheter ved konkurs	Justis- og beredskapsdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet
8	Styrke arbeidstakers rettigheter ved arbeid for digitale plattformer og ved algoritmestyrt arbeid	Arbeids- og inkluderingsdepartementet
9	Styrke allmenngjøringsordningen	Arbeids- og inkluderingsdepartementet
10	Foreslå endringer i utlendingsregelverket for å hindre utnyttelse av utenlandske arbeidstakere	Arbeids- og inkluderingsdepartementet
11	Utvide og skjerpe straffebestemmelsen i utlendingsloven om utilbørlig utnyttelse av utlendinger i arbeids- og boligforhold mv.	Justis- og beredskapsdepartementet
12	Tiltak mot lønnsstyveri – evaluere straffebestemmelse	Justis- og beredskapsdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet
13	Tiltak mot lønnsstyveri – rettshjelp ved lønnsinndrivelse	Justis- og beredskapsdepartementet
14	Styrke nettbasert informasjon om arbeidsforhold i Norge	Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet
15	Benytte sentrale møtepunkter som Skatteetatens ID-kontroll og Servicesenter for utenlandske arbeidstakere (SUA) til å formidle informasjon til utenlandske arbeidstakere	Finansdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet
16	Målråttede tiltak som kan styrke bistanden til ofre for grov utnyttelse i arbeidslivet	Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet
17	Innføring av HMS-kort for varebiltransport og forslag om å innføre et oppdragsgiveransvar	Arbeids- og inkluderingsdepartementet
18	Vurdere innføring av registreringsordning for utsendte arbeidstakere	Arbeids- og inkluderingsdepartementet
19	Forbedret digital informasjon om arbeidsforhold og arbeidskontrakter	Arbeids- og inkluderingsdepartementet
20	Tiltak mot misbruk av identiteter	Justis- og beredskapsdepartementet (koordinerer) og Finansdepartementet

Mobilisere forbruker- og innkjøpsmakt		
21	Deling av seriositetsinformasjon og digitale lommebøker	Nærings- og fiskeridepartementet (koordinerer) og Arbeids- og inkluderingsdepartementet
22	Videreutvikle Norgesmodellen og tydeliggjøre regelverket om offentlige anskaffelser	Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet (koordinerer), Samferdselsdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet
23	Felles innsats fra offentlige byggherrer mot arbeidslivskriminalitet i anskaffelser innen bygg og anlegg	Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet (koordinerer), Samferdselsdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet
24	Videreutvikle Skatteetatens samarbeidsavtaler med offentlige oppdragsgivere og private entreprenører	Finansdepartementet
25	Formidle informasjon til forbrukere gjennom «Tett på» og handlehvit.no	Finansdepartementet
26	Publisering av stansingsvedtak og tilsynsrapporter slik at innkjøpere og forbrukere lettere kan velge bort useriøse og kriminelle aktører	Arbeids- og inkluderingsdepartementet
27	Forbedre informasjon og oppfølging knyttet til godkjenningsordninger	Arbeids- og inkluderingsdepartementet
Øke kunnskapen om sosial dumping og arbeidslivskriminalitet		
28	Styrket kunnskap om ut- og innleie av arbeidskraft	Arbeids- og inkluderingsdepartementet
29	Sammenstille tidligere evalueringer av tiltak mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet, og kartlegge hvordan regelverk på arbeidslivsområdet etterleves og følges opp	Arbeids- og inkluderingsdepartementet
30	Bedre kunnskapsgrunnlag og økt forskning om sosial dumping og arbeidslivskriminalitet	Arbeids- og inkluderingsdepartementet
31	Mer strukturert og effektiv oppfølging av analyse- og etterretningsprodukter fra Nasjonalt tverretatlig analyse- og etterretningssenter (NTAES)	Justis- og beredskapsdepartementet
Kontroll, oppfølging og tverretatlig samarbeid		
32	Styrke og videreutvikle det tverretatlige samarbeidet for å forebygge og bekjempe arbeidslivskriminalitet	Arbeids- og inkluderingsdepartementet (koordinerer), Finansdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet
33	Styrke mulighetene for informasjonsdeling mellom offentlige myndigheter	Justis- og beredskapsdepartementet (koordinerer), Finansdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet
34	Styrke Arbeidstilsynet	Arbeids- og inkluderingsdepartementet
35	Sikre effektiv bruk av sanksjoner	Justis- og beredskapsdepartementet, Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Finansdepartementet
Internasjonalt samarbeid		
36	Delta i samarbeidet i den europeiske arbeidsmarkedsmyndigheten (ELA)	Arbeids- og inkluderingsdepartementet
37	Forsterke samarbeidet med kontrollmyndighetene i Norden og Baltikum	Arbeids- og inkluderingsdepartementet
38	Bruk av EØS-midler for å fremme anstendig arbeid og trepartssamarbeid	Utenriksdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Foto: Artem Balashevsky

Bakgrunn

Utfordringsbildet

Et seriøst og anstendig arbeidsliv er en forutsetning for at arbeidstakere skal ha forsvarlige lønns- og arbeidsvilkår og at seriøse virksomheter ikke skal tape i konkurranse med useriøse. Derfor er det nødvendig med en vedvarende innsats mot sosial dumping i arbeidslivet.

Arbeidslivskriminalitet representerer en betydelig utfordring for arbeidstakere, virksomheter og samfunnet, og har alvorlige konsekvenser. Kriminaliteten utføres både i organisert form og av enkeltaktører, og skjer ofte gjennom utnyttelse av utenlandske arbeidstakere og unndragelse av skatter og avgifter. Andre typiske former for arbeidslivskriminalitet er bedragerier, trygdesvindler, bruk av fiktiv og falsk informasjon, konkurskriminalitet og unndragelse av arbeidsgiveransvar. Grov utnyttelse, tvangsarbeid og menneskehandel kan også forekomme.

I «Felles årsrapport 2024 for etatenes innsats mot arbeidslivskriminalitet» pekes det på at kriminaliteten ikke er direkte observer-

bar og omfanget påvirkes av mange og sammensatte forhold. Det er derfor nødvendig med et godt tverretattlig samarbeid for å forebygge og bekjempe arbeidslivskriminalitet. Ifølge Arbeidstilsynet, Arbeids- og velferdsetaten (Nav), politiet og Skatteetaten er det fortsatt indikasjoner på at omfanget av arbeidslivskriminalitet utgjør et alvorlig samfunnsproblem.

Sosial dumping og arbeidslivskriminalitet henger sammen med økonomisk kriminalitet. Økonomisk kriminalitet defineres gjerne som profittmotiverte, lovstridige handlinger som ofte begås innenfor eller med utspring i en økonomisk virksomhet som i seg selv er, eller gir seg ut for å være, lovlig. Hvitvasking, bedragerier, trygdesvindler, konkurskriminalitet, skatte-, avgifts- og tollunndragelser, regnskapskriminalitet og verdipapirkriminalitet faller inn under denne definisjonen. De kriminelle handlingene kan også være nært knyttet sammen. Eksempelvis kan kriminelle aktører, som utnytter arbeidstakere, ofte også misbruke offentlige velferdsordninger og sårbarheter i systemene for tillitsbaserte ordninger.

Økokrims trusselvurdering

Økokrims siste trusselvurdering ble lagt frem i 2024. Her pekes det på at skillet mellom kriminelle nettverk og lovlig næringsliv gradvis har blitt visket ut.

Politiet mottar jevnlig informasjon om hvitvasking av penger gjennom det som betegnes som kapitalintensive foretak. Det er spesielt fra næringene bygg og anlegg, servering og transport at politiet mottar informasjon om at betaling eller utbytte fra kriminalitet gjemmes, verdier ikke blir bokført og ansatte lønnes svart.

En av kriminalitetsutfordringene er *gjengangere* som unndrar skatter og avgifter og som ofte slår sine selskaper konkurs for å fortsette aktiviteten i nye virksomheter. Slike gjengangere er også hovedaktører i virksomheter hvor det forekommer utnyttelse av utenlandske arbeidstakere, som for eksempel lønnstyverier, misbruk av identiteter, lange arbeidsdager uten lønnskompensasjon og mangelfulle og uverdige boforhold. Bransjer som bygg og anlegg, bilpleie og verksted, varetransport og sesongarbeid i jordbruket peker seg ut som bransjer der dette kan forekomme.

Økokrim viser videre til at aktørene stadig blir mer profesjonelle, og at kriminelle aktører og nettverk blant annet benytter seg av tilretteleggere for at kriminaliteten skal fremstå lovlig. Kriminaliteten blir dermed mer utfordrende å oppdage. Skal denne typen kriminalitet avdekkes stilles det høye krav til tverrfaglig kompetanse, evne til prioritering og samarbeid internt i politiet, i tillegg til samhandling med kontrolletater og næringslivet.

Felles årsrapport 2024 for etatenes innsats mot arbeidslivskriminalitet

Arbeidstilsynet, Arbeids- og velferdsetaten (Nav), politiet og Skatteetaten gir i sin årsrapport for 2024 flere eksempler på områder der felles innsats har bidratt til å redusere handlingsrommet for arbeidslivskriminalitet.

I perioden 2022 til 2024 har et a-krimssenter gjennomført omfattende kontroller og tilsyn innen hyttebygging, med mange utenlandske arbeidere. Det ble blant annet avdekket flere tilfeller av brudd på arbeidstidsbestemmelsene, lønnstyveri, manglende rapportering av lønn til Skatteetaten og store utestående beløp hos Skatteetaten. Kontrollene har resultert i politianmeldelser, overtredelsesgebyr og innkreving av skatter og avgifter.

Et annet eksempel som blir trukket frem i årsrapporten er et a-krimssenter som har hatt innsats mot nettverk av trusselaktører som opererer på tvers av flere bransjer. Det ble gjennomført tverretatlige kontroller og tilsyn mot virksomheter tilknyttet nettverkene. Da ble det blant annet avdekket feilutbetalinger av ytelser, som ble stanset av Nav, i tillegg til fiktive timelister, som kan skjule svart arbeid, brudd på arbeidstidsbestemmelsene og lønnstyveri. Innsatsen ble gjort i samarbeid med plan- og bygningsetaten i den aktuelle kommunen og med el-tilsynet, som brukte sine virkemidler og hjemler.

Regjeringens innsats mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet

Samarbeid mellom myndigheter er helt avgjørende for å lykkes med å forebygge, avdekke og bekjempe både økonomisk kriminalitet og arbeidslivskriminalitet. Derfor er a-krimssamarbeidet mellom Arbeidstilsynet, Arbeids- og velferdsetaten (Nav), politiet og Skatteetaten sentralt.

Arbeidstilsynet veileder og foretar tilsyn for å forebygge at det skjer sosial dumping og arbeidslivskriminalitet. Dette viktige arbeidet er styrket med om lag 90 millioner kroner siden 2021.

Det organiserte arbeidslivet er førstelinjeforsvaret mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet. Regjeringen har derfor mer enn doblet skattefradraget for fagforeningskontingenten for å bidra til høyere organisasjonsgrad. Andre viktige tiltak gjennomført av regjeringen er styrking av arbeidstakernes rettigheter i arbeidsmiljøloven, blant annet ved endringer i arbeidstakerbegrepet, og ved innføring av regler som sikrer tydeligere og mer forutsigbare arbeidsvilkår for arbeidstakere.

For å bekjempe kriminelle nettverk som benytter seg av profesjonelle tilretteleggere, er det gjennomført tiltak som gjelder endringer i advokatregelverket og opprettelse av en ny enhet under Finanstilsynet som skal styrke oppfølging av hvitvaskingsregelverket, med fokus på tilretteleggerne.

Politiets bemanning og kompetanse er styrket, blant annet med spesialletterforskere i politidistriktene og økt satsing på Økokrim. Dette inngår også i en samlet satsing mot gjengkriminalitet, organisert kriminalitet og kriminelle nettverk. Oppmerksomheten skal særskilt rettes mot den mest samfunns-skadelige, organiserte og profittmotiverte gjengkriminaliteten, og mot behovet for bedre verktøy i kampen mot økonomisk kriminalitet.

Økt inndragning av økonomiske verdier er en av hovedprioriteringene i oppfølgingen av stortingsmelding om økonomisk kriminalitet. Regjeringen vil legge frem en lovproposisjon til Stortinget om sivilrettslig inndragning som vil gi politiet mulighet til å inndra utbytte uavhengig av straffesak, og til en lavere bevisbyrde. De nye hjemlene forventes å ha betydning for innsatsen mot arbeidslivskriminalitet og inndragning av utbytte fra denne typen lovbrudd.

Gjennomførte tiltak fra handlingsplanen mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet (2022)

De fleste tiltakene i handlingsplanen mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet fra 2022 er igangsatte eller gjennomførte. Noen av tiltakene vil være kontinuerlig arbeid.

Siden handlingsplanen ble lagt frem har regjeringen:

- Økt skattefradraget for fagforeningskontingenten.
- Styrket samarbeidet mot svart økonomi (SMSØ).
- Innført støtte til Fair Play Bygg Norge.
- Gjeninnført kollektiv søksmålsrett for fagforeninger ved ulovlig innleie.
- Tydeliggjort arbeidstakerbegrepet i arbeidsmiljøloven.
- Sikret arbeidstakere tydeligere og mer forutsigbare arbeidsvilkår.
- Tydeliggjort kravene til innkvartering som arbeidsgiver stiller til rådighet for arbeidstaker.
- Styrket Arbeidstilsynet.
- Styrket nettbasert informasjon om arbeidsforhold i Norge.
- Innført ny godkjenningsordning for bemanningsforetak.
- Videreutviklet Skatteetatens samarbeidsavtaler med offentlige oppdragsgivere og private entreprenører.
- Formidlet informasjon til forbrukere gjennom «Tett på» og handleh vitt.no.
- Forbedret statistikk om bruk av innleie.
- Fått bedre kunnskap om bruk og omfang av ubetalt arbeid.
- Foreslått og fått vedtatt norsk deltakelse i ELA – den europeiske arbeidsmarkedsmyndigheten.
- Forsterket samarbeidet mellom arbeidstilsynene i Norden og Baltikum.

Stortingsmelding om økonomisk kriminalitet

I 2024 la regjeringen frem stortingsmeldingen *Felles verdier – felles ansvar. Styrket innsats for forebygging og bekjempelse av økonomisk kriminalitet*, Meld. St. 15 (2023–2024). Meldingen er det første samlede politiske dokumentet om økonomisk kriminalitet på mange år, og det har vært viktig å analysere utfordringene samlet. Tiltakene favner bredt og spenner over mange sektorer og utfordringer. Regjeringen skriver i meldingen at et av flere mål med tiltakene er at «det skal være lett å gjøre rett og mer risikabelt å begå lovbrudd».

Meldingen peker på at økonomisk kriminalitet er dynamisk og at de kriminelle har

evne til omstilling. Videre gir økt digitalisering og globalisering mulighet til å gjennomføre transaksjoner og etablere legale virksomheter på tvers av landegrensene. Det er derfor viktig at økonomisk kriminalitet ses i et helhetlig perspektiv. Stortingsmeldingen har 47 konkrete tiltak som skal iverksettes over en fireårsperiode, og som følges systematisk opp av regjeringen. Meldingen og tiltakene setter søkelys på tverrgående temaer som skal bidra til å styrke innsatsen for forebygging og bekjempelse av økonomisk kriminalitet. Flere av tiltakene i meldingen har både direkte og indirekte relevans for innsatsen mot arbeidslivskriminalitet.

Stortingsmelding om økonomisk kriminalitet

Felles verdier – felles ansvar

«Å bekjempe og begrense omfanget av økonomisk kriminalitet er ikke bare et spørsmål om å forhindre økonomiske tap, men også om vern av våre felles samfunnsverdier.»

Meld. St. 15 (2023–2024)

Stortingsmeldingen har 47 tiltak knyttet til følgende hovedtemaer:

- Styring og prioritering av økonomisk kriminalitet
- Rekruttering og kompetanse i politiet og kontrollatene
- Samordnet innsats for bedre forebygging
- Åpenhet og kvalitet i offentlige registre
- Teknologi
- Administrative sanksjoner eller straff?
- Inndragning og innkreving av inndragningskrav
- Hvitvasking, heleri og pengespor
- Internasjonalt samarbeid
- Mer kunnskapsbasert politikktutvikling

Nasjonal strategi mot menneskehandel

Menneskehandel til tvangsarbeid representerer et angrep på grunnleggende menneskerettigheter og sentrale samfunnsinteresser. Innsatsen mot denne alvorlige kriminaliteten inngår i kampen mot arbeidslivskriminalitet. Menneskehandel innebærer å bli tvunget, utnyttet eller forledet til ulike utnyttelsesformål, blant annet tvangsarbeid og tjenester. Strafferammen for menneskehandel er fengsel inntil seks år, og for grov menneskehandel inntil ti år. Menneskehandel kan begås av en eller flere enkeltpersoner eller av organiserte kriminelle nettverk.

Utenlandske arbeidstakere i ulike bransjer har høyere risiko for å bli utsatt for menneskehandel til tvangsarbeid. Dette er deler

av arbeidslivet hvor handlingsrommet for utnyttelse kan være stort og der det kan forekomme ulike metoder for å kontrollere arbeidstakere, bruke tilretteleggere og generelt handle i strid med lover og regler. Politiet peker særskilt på risikoforhold i bransjer som bygg og anlegg, fiskeri, fartøy, transport, servering, bilverksted/bilpleie og renhold.

Regjeringen har våren 2025 lagt frem en nasjonal strategi for å forebygge og bekjempe menneskehandel, samt bistå ofrene. Dette skal skje gjennom en koordinert innsats, der offentlige myndigheter og ideelle organisasjoner jobber sammen for å redusere handlingsrommet for slik utnyttelse.

Nasjonal strategi mot menneskehandel 2025–2030

Strategiens fire innsatsområder med tilhørende hovedmål og tiltaksområder:

Helhetlig og samordnet nasjonal innsats

Målet er å bekjempe menneskehandel på en helhetlig og effektiv måte, ved samspill mellom ulike politikkområder, koordinering av tiltak, og samordning av tiltaksaktører på tvers av sektorer og etater og ved et systematisk samarbeid med sivilt samfunn.

Forebygging

Målet er effektiv forebygging, ved kunnskap om utviklingstrekk, kompetanse i tjenestene og målrettede risikoreducerende tiltak.

Bistand og beskyttelse

Målet er forutsigbar bistand og beskyttelse til barn og voksne som kan være ofre for utnyttning i menneskehandel ved koordinerte, tilrettelagte og tilgjengelige beskyttelsestiltak og tjenester.

Straffeforfølgning

Målet er effektiv straffeforfølgning av de som står bak utnyttelse i menneskehandel, ved gjennomgang av lovbestemmelser, styrket innsats i politiet og påtalemyndighet, og styrking av tverretatlige samarbeid.

Tiltak

Foto: Simen Gald/Kommunikasjonsenheten i Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Organisert arbeidsliv og et styrket trepartssamarbeid

Det organiserte arbeidslivet står helt sentralt i den norske arbeidslivsmodellen. Organiserte arbeidstakere og arbeidsgivere utgjør førstelinjeforsvaret mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet. Det skal være enkelt å være organisert. Derfor har regjeringen mer enn doblet det maksimale skattefradraget for innbetalt fagforeningskontingent. Det er også innført tilskudd til Fair Play Bygg Norge over statsbudsjettet.

Organisasjonsgraden i arbeidslivet har økt de siste årene, men er fortsatt lavere enn i de andre nordiske landene. Regjeringen vil fortsette å fremme et organisert arbeidsliv og vil i samarbeid med partene jobbe for høyere tariffavtaledekning.

Tiltak 1:**Øke skattefradraget for fagforeningskontingent**

Regjeringen vil fortsette økningen av skattefradraget for fagforeningskontingent i en ny stortingsperiode. Siden 2021 er det maksimale skattefradraget for fagforeningskontingent blitt mer enn doblet. Ordningen med skattefradrag for fagforeningskontingent kan bidra til høy organisasjonsgrad, noe som er en forutsetning for den norske arbeidslivsmodellen.

Ansvarlig: Finansdepartementet

Tiltak 2:**Bidra til økt organisasjonsgrad og tariffavtaledekning i samarbeid med partene i arbeidslivet**

Regjeringen vil, i nært samarbeid med partene, jobbe for å sikre et seriøst og organisert arbeidsliv, ved blant annet å bidra til å øke organisasjonsgraden og tariffavtaledekningen. Organisasjonsgraden blant arbeidstakere er om lag 52 prosent, og har økt noe de senere årene. Organisasjonsgraden blant arbeidsgivere har også vært økende. Nærmere to tredjedeler av lønntakerne arbeider i virksomheter med tariffavtale.

Det skal legges frem jevnlig kartlegginger av utviklingen av det organiserte arbeidslivet. Arbeids- og inkluderingsdepartementet har løpende FoU-prosjekt som kartlegger utviklingen av det organiserte arbeidslivet. Departementet vil fortsette å invitere til årlige konferanser for å rette oppmerksomheten mot tiltak myndighetene og partene kan samarbeide om for å bidra til økt organisering og tariffavtaledekning.

Forskning peker på at en av de viktigste årsakene til at arbeidstakere ikke er fagorga-

nisert er at de ikke har blitt spurt. Myndighetene og partene må samarbeide for å finne gode kommunikasjonskanaler for å informere om den norske arbeidslivsmodellen, særlig til utenlandske arbeidstakere.

Det skal være attraktivt å inngå tariffavtaler. Regelverket skal gi virksomheter som er bundet av landsomfattende tariffavtale med fagforening med innstillingsrett utvidet handlingsrom sammenlignet med uorganiserte virksomheter, blant annet når det gjelder adgangen til å avtale seg frem til innleie eller fleksible arbeidstidsordninger.

Ansvarlig: Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Tiltak 3:**Styrke samarbeidet mot svart økonomi (SMSØ) på regionalt og nasjonalt nivå**

I Samarbeid mot svart økonomi (SMSØ) arbeider Skatteetaten og sentrale parter i arbeidslivet med tiltak for å bidra til like konkurransevilkår, gode arbeidsplasser og etterlevelse av regelverk. Andre relevante aktører og interessenter blir involvert i enkeltsaker for å sikre et godt erfaringsgrunnlag i arbeidet.

SMSØs regionale ledd utnytter kunnskap om risikofaktorer lokalt, og kjennskap til organisasjoner og arenaer som kan benyttes for å bidra til å øke seriøsitet i arbeids- og næringslivet. Det er også etablert et samarbeid mellom flere a-krimsentre og tilhørende regionale SMSØ-samarbeid. Regionene deler erfaringer om måter å arbeide på for å redusere risiko og å øke seriøsiteten i arbeids- og næringsliv. De regionale leddene bygger på samarbeidet i SMSØ, og åpner for samarbeid med regionale aktører og interessenter.

Ansvarlig: Finansdepartementet

Tiltak 4:
Videreføre støtte til Fair Play Bygg Norge

Etter forslag fra regjeringen er det innført tilskudd over statsbudsjettet til Fair Play Bygg Norge. I samsvar med statsbudsjettet for 2025 skal tilskuddet videreføres frem til 2027. I Fair Play Bygg samarbeider partene på arbeidstaker- og arbeidsgiversiden om å forebygge arbeidslivskriminalitet og gjenreise en seriøs byggenæring. Tilskuddsordningen bidrar til å styrke partenes arbeid med informasjon og veiledning til arbeidsgivere og utsatte arbeidstakere, og bistå myndighetene med tips om useriøse aktører i næringen. I 2024 sendte Fair Play Bygg-gruppene over 1000 tips og varsler til myndighetene om mulig arbeidslivskriminalitet og annen kriminalitet.

Ansvarlig: Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Tiltak 5:
Nytt treparts bransjeprogram for jordbruk- og gartnerinæringen

Regjeringen skal etablere et treparts bransjeprogram for jordbruk- og gartnerinæringen. Dette vil sikre en formell samarbeidsarena med et særlig fokus på å bekjempe sosial dumping og arbeidslivskriminalitet for organisasjonene som representerer arbeidstakere og arbeidsgivere i næringen, organisasjonene i grøntsektoren og myndighetene.

Bransjeprogrammet vil ha som formål å dele og innhente informasjon om bransjen og utforme tiltak for å fremme godt arbeidsmiljø og hindre arbeidslivskriminalitet i næringen. Et treparts bransjeprogram for jordbruk- og gartnerinæringen vil gi deltakerne en arena for å løfte frem bransjens særegenheter og behov, og hvor deltakerne kan utvikle omforente initiativ og tiltak.

I jordbruk- og gartnerinæringen er det ansatt mange utenlandske sesongarbeidere, og de kommer i økende grad fra land utenfor EØS-området. Disse er sårbare arbeidstakere, som kan ha lav kompetanse om sine rettigheter som arbeidstakere i Norge. Arbeidstilsynet har ved risikobaserte kontroller avdekket alvorlige tilfeller av arbeidslivskriminalitet hos enkelte virksomheter, som viser at det er behov for fortsatt innsats mot denne næringen. Bransjeprogrammet vil starte i 2025.

Ansvarlig: Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Landbruks- og matdepartementet

Tiltak 6:
Videreføring av treparts bransjeprogram

Treparts bransjeprogram er et viktig virkemiddel for å fremme gode arbeidsforhold i bransjer med utfordringer knyttet til sosial dumping og useriøsitet. Programmene gir en ramme for samarbeid mellom partene og myndighetene der hensikten er å mobilisere arbeidstakere, arbeidsgivere og myndigheter til å dokumentere og ta fatt i felles, erkjente utfordringer. Målsettingen er å utvikle nye innfallsvinkler og arbeidsformer, og gjennomføre konkrete tiltak som bidrar til bedre resultater enn det partene og myndighetene oppnår hver for seg. Treparts bransjeprogram for renhold, uteliv, transport og bil vil bli videreført.

Ansvarlig: Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Styrke arbeidstakerrettigheter og hindre utnyttelse av arbeidstakere

Regjeringens mål er et arbeidsliv med hele og faste stillinger. Det er gjennomført flere endringer i regelverket for å motvirke usikre og uforutsigbare arbeidsforhold som kan skape grobunn for sosial dumping og arbeidslivskriminalitet. Den generelle adgangen til midlertidig ansettelse er fjernet. Arbeidstakerbegrepet i arbeidsmiljøloven er blitt tydeligere og det er innført en presumsjonsregel om at arbeidstakerstatus skal legges til grunn med mindre en oppdragsgiver kan bevise at det foreligger et oppdragsforhold.

Arbeidstakernes rett til tydelige og forutsigbare arbeidsvilkår er styrket. Nye bestemmelser har strammet inn kravene til boforholdene når arbeidsgiver stiller innkvartering til rådighet for arbeidstakere. Regelverket for innleie er strammet inn og kollektiv søksmålsrett ved ulovlig innleie er blitt gjeninnført. Utviklingen følges gjennom flere kartleggingsprosjekter.

Utnyttelse av sårbare arbeidstakere, som i mange tilfeller har en løs tilknytning til arbeidslivet, forekommer ofte i saker om sosial dumping og arbeidslivskriminalitet. Utenlandske arbeidstakere med lite kjennskap til sine rettigheter og plikter er særlig utsatt. Det er viktig at myndighetene er særlig oppmerksomme på utfordringer som kan komme av plattformarbeid og sikre rettighetene til arbeidstakere som utfører arbeid gjennom digitale plattformer.

Det finnes flere frivillige interesseorganisasjoner, som bistår personer som er blitt utnyttet i arbeidslivet. Det er viktig for regjeringen å anerkjenne den viktige jobben som gjøres av sivilsamfunnet.

Tiltak 7:**Bekjempe konkursskriminalitet og sikre arbeidstakeres rettigheter ved konkurs**

Regjeringen vil bekjempe at useriøse aktører utnytter ordninger i forbindelse med konkurs. For å hindre virksomheter fra å utøve konkursskriminalitet og misbruke konkursinstituttet for å fri seg fra ansvar og forpliktelser, vil regjeringen vurdere endringer i, blant annet, konkursskarantene-reglene, arbeidsmiljølovens regler om virksomhetsoverdragelse ved konkurs og reglene i arbeidsmiljøloven og allmenngjøringsloven om solidaransvar ved konkurs. Regjeringen vil videre vurdere å gjennomføre nødvendige endringer i lønnsgaranti-loven. Som ledd i regjeringens arbeid med å styrke innsatsen for forebygging og bekjempelse av økonomisk og organisert kriminalitet, herunder konkursskriminalitet, vil regjeringen også vurdere endringer i straffeloven. De nevnte prosessene skal gjøres i samarbeid med partene.

Ansvarlig: Justis- og beredskapsdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Tiltak 8:**Styrke arbeidstakeres rettigheter ved arbeid for digitale plattformer og ved algoritmestyring**

Regjeringen vil styrke rettighetene for de som utfører arbeid som formidles gjennom digitale plattformer, eller som på andre måter har en arbeidshverdag som styres gjennom bruk av algoritmer. Arbeidsgivere skal ikke kunne organisere seg bort fra sitt ansvar, og rettigheter for arbeidstakere skal ikke kunne defineres bort ved å regne dem som selvstendige oppdragstakere. Det er ikke aktuelt å innføre nye mellomkategorier mellom det å være arbeidstaker og selvstendig oppdragstaker.

Den enkeltes rett til informasjon om algoritmebruk og beskyttelse mot å bli overvåket skal styrkes. Dette gjelder også for de som

reelt arbeider som selvstendige. Større beslutninger som påvirker arbeidsforhold skal tas av mennesker og ikke av maskiner. Regjeringen vil vurdere behovet for endringer i arbeidsmiljøloven i lys av blant annet gjennomføringen av EUs plattformdirektiv og forordningen om kunstig intelligens. Dette inkluderer også hvordan håndhevingen av regelverket kan styrkes på dette området.

Ansvarlig: Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Tiltak 9:**Styrke allmenngjøringsordningen**

Allmenngjøringsordningen er et viktig tiltak mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet. Allmenngjøringsregelverket har flere regler som til sammen skal gjøre ordningen effektiv og sikre etterlevelse av gjeldende lønns- og arbeidsvilkår, samt motvirke arbeidslivskriminalitet. En evaluering gjennomført av Samfunnsøkonomisk analyse i 2021 konkluderte med at allmenngjøringsordningen fungerer etter hensikten gjennom å bidra til å redusere sosial dumping og konkurransevridning.

Regjeringen vil foreslå endringer i allmenngjøringsloven som kan effektivisere saksbehandlingen i Tariffnemnda ved videreføring av allmenngjøringsvedtak.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har videre satt ut et FoU-opdrag for å kartlegge hvordan informasjons- og påseplikten og solidaransvaret i allmenngjøringsordningen fungerer. Eventuelle behov for justeringer i regelverket vil bli vurdert i etterkant, og særlig relevant vil det være å vurdere utvidelse av solidaransvaret til bestiller samt å vurdere å forlenge tidsfristene for å fremme krav. Partene i arbeidslivet vil bli involvert i dette arbeidet.

Ansvarlig: Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Tiltak 10:**Foreslå endringer i utlendingsregelverket for å hindre utnyttelse av utenlandske arbeidstakere**

Regjeringen vil komme med forslag om endringer i vilkårene for oppholdstillatelse for arbeidsformål for å hindre at utenlandske arbeidstakere blir utnyttet. Innskjerpning av karantenebestemmelsen i utlendingsloven § 27 vil bli vurdert. Regjeringen vil også se på tiltak som kan sikre at utenlandske arbeidstakere har forsvarlige boforhold i tilknytning til arbeidsoppholdet i Norge.

Ansvarlig: Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Tiltak 11:**Utvide og skjerpe straffebestemmelsen i utlendingsloven om utilbørlig utnyttelse av utlendinger i arbeids- og boligforhold mv.**

Justis- og beredskapsdepartementet hadde i 2024 på høring et lovforslag om å utvide og skjerpe straffebestemmelsen om utilbørlig utnyttelse av utlendinger i arbeids- og boligforhold mv. En slik lovendring vil styrke vernet for blant annet utenlandske arbeidstakere som opplever ulike former for utnyttelse, men som ikke faller inn under straffebestemmelsene om menneskehandel. Forslaget har fått bred støtte i høringen, og departementet arbeider med å ferdigstille et endelig lovforslag.

Ansvarlig: Justis- og beredskapsdepartementet

Tiltak 12:**Tiltak mot lønnstyveri – evaluere straffebestemmelse**

Regjeringen vil evaluere lønnstyveribestemmelsen, og vurdere tiltak, herunder eventuelle regelverksendringer og/eller andre tiltak i politi, påtalemyndighet og andre

berørte etater. Formålet med evalueringen er å undersøke om bestemmelsene virker etter hensikten.

Straffebestemmelser om lønnstyveri ble vedtatt i 2022, men det er avsagt relativt få dommer om lønnstyveri. Innspill fra fagforeningene og interesseorganisasjoner tilsier at lønnstyveri er utbredt, og har alvorlige konsekvenser for den som rammes.

Politiets erfaring med lønnstyverisaker, som i hver enkelt sak kan utgjøre relativt sett mindre beløp sammenholdt med annen profittmotivert kriminalitet, viser at lønnstyverisakene ikke har nådd opp i prioriteringene mot annen mer alvorlig kriminalitet. Videre erfarer politiet at det har vært krevende å dokumentere at vilkårene for straff er oppfylt, hensyntatt strafferettens høye beviskrav og forsettkravet om uberettiget vinning.

Ansvarlig: Justis- og beredskapsdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Tiltak 13:**Tiltak mot lønnstyveri – rettshjelp ved lønnsinndrivelse**

Som oppfølging av regjeringens forslag i Prop. 103 L (2024–2025) Endringer i rettshjelpsloven mv. (prioriterte sakstyper for rettshjelp mv.), og Stortingets behandling, vil saker om inndrivelse av lønn bli gjort til en prioritert sakstype for fritt rettsråd. Forslaget er dels begrunnet i at manglende lønnsutbetalinger har en sterk sammenheng med generell arbeidslivskriminalitet, og at rettshjelp i saker om utbetaling av lønn derfor kan bidra til å forebygge sosial dumping. Lønnstyveri kan ha store konsekvenser for de som rammes og endringene styrker rettsikkerheten til ofrene for lønnstyveri.

Ansvarlig: Justis- og beredskapsdepartementet

Tiltak 14:
Styrke nettbasert informasjon om arbeidsforhold i Norge

Eksempler på digitale informasjonstiltak

Arbeidstilsynet har utviklet nettstedet «Know your rights», som skal gjøre opplysninger om arbeidsforhold og regelverk i Norge lettere tilgjengelig for utenlandske arbeidstakere. Nettstedet gir informasjon om rettigheter og plikter knyttet til arbeidsforhold i Norge og finnes på følgende språk: norsk, engelsk, polsk, bulgarsk, estisk, litauisk, rumensk, ukrainsk, russisk, vietnamesisk, arabisk, latvisk og spansk.

Integrering- og mangfoldsdirektoratet har utviklet *nyinorge.no* til å bli et nettsted som samler informasjon fra offentlige myndigheter, som kan hjelpe utenlandske statsborgere i sin nye hverdag i Norge. Nettstedet er bygget opp ut fra livsfaser og inkluderer en temaside om arbeid. Nettstedet er tilgjengelig på norsk, engelsk, russisk og ukrainsk.

Regjeringen vil fortsette innsatsen for å informere utenlandske arbeidstakere om deres rettigheter og plikter, gå gjennom de ulike informasjonskanalene og vurdere hvorvidt informasjonen kan samordnes bedre.

Arbeidstilsynet skal videreføre arbeidet med å gjøre informasjon digitalt tilgjengelig på flere språk gjennom videreutvikling av chatboten på arbeidstilsynet.no, slik at utsatte arbeidstakere kan få veiledning om regelverk og rettigheter på eget språk uavhengig av etatens åpningstider og fysiske lokasjoner.

Politiet skal synliggjøre etatens allerede eksisterende nettbaserte informasjon. I tillegg må den nettbaserte informasjonen som formidles gjennom Servicesenteret for utenlandske arbeidstakere (SUA) styrkes og forbedres. Dette kan innebære informasjonsguider som er bransjespesifikke og kortere informasjonsvideoer som distribueres på sosiale medier.

Det er også behov for mer nettbasert informasjon og veiledning om reglene knyttet til lønnsstyveri og hvordan arbeidstakere kan gå frem dersom de mener seg utsatt for lønnsstyveri.

Ansvarlig: Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet

Tiltak 15:
Benytte sentrale møtepunkter som Skatteetatens ID-kontroll og Servicesenter for utenlandske arbeidstakere (SUA) til å formidle informasjon til utenlandske arbeidstakere

Berørte etater skal, sammen med partene i arbeidslivet, utforme og videreutvikle lett tilgjengelig informasjonsmateriell om rettigheter og plikter i norsk arbeidsliv. Det bør også utvikles tiltak for å skape bevissthet om misbruk av identitet og betydningen av det tildelte fødsels- og d-nummer. Berørte etater har også et ansvar for å gi informasjon om det organiserte arbeidslivet, med relevant kontaktinformasjon.

Aktuelle møteplasser mellom utenlandske arbeidstakere og myndighetene, slik som identitetskontroll hos Skatteetaten og på Servicesenter for utenlandske arbeidstakere (SUA), kan benyttes til å formidle slik informasjon. Andre aktuelle møteplasser kan være myndighetenes egne utekontroller.

Ansvarlig: Finansdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet

Tiltak 16:**Målrettede tiltak som kan styrke bistanden til ofre for grov utnyttelse i arbeidslivet**

I samsvar med Norges internasjonale forpliktelser gjennomfører myndighetene tiltak for å bekjempe menneskehandel til tvangsarbeid. Innsatsen skal følges opp gjennom Nasjonal strategi mot menneskehandel 2025–2030 (se faktaboks i punkt 2 om bakgrunn).

Det kan forekomme arbeidslivskriminalitet som ikke er alvorlig nok til å bli kategorisert som menneskehandel, men som er i en gråsoner mellom sosial dumping og menneskehandel til tvangsarbeid. Personer kan være særlig utsatt for utnyttelse på grunn av for eksempel fattigdom, alder, arbeidsløshet, manglende språkkunnskaper eller oppholdsgrunnlag. Regjeringen ønsker mer informasjon om omfanget av denne type kriminalitet og mer informasjon om hvem som er ofre og hvem som begår slik arbeidslivskriminalitet.

For å styrke kunnskapsgrunnlaget har Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet igangsatt et FoU-prosjekt om arbeidstakere i gråsonene mellom sosial dumping og menneskehandel til tvangsarbeid. En rapport vil foreligge mot slutten av 2025. På bakgrunn av rapporten skal det vurderes hvilke tiltak som kan forebygges og bekjempe denne type grov kriminalitet og styrke situasjonen for de som er ofre. Regjeringen vil videreføre og styrke ordningen med økonomisk tilskudd til blant annet frivillige organisasjoner som bistår utsatte arbeidstakere, og på bakgrunn av rapporten vurderer endringer.

Ansvarlig: Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet

Tiltak 17:**Innføring av HMS-kort for varebiltransport og forslag om å innføre et oppdragsgiveransvar**

Det innføres krav om HMS-kort for varebiltransport. Plikten til å ha HMS-kort vil gjelde både for sjåførere og hjelpearbeidere, uavhengig av om de er ansatt som arbeidstakere eller er tilknyttet som selvstendige oppdragstakere. Det er virksomheten som skal sørge for at de som er ansatt eller utfører oppdrag for dem har gyldige HMS-kort.

For å styrke oppfølgingen skal det også innføres et særskilt ansvar for virksomheter som kjøper transporttjenestene til å kreve bruk av HMS-kort i sine kontrakter og kontrollere at de som utfører oppdrag har HMS-kort. Arbeids- og inkluderingsdepartementet tar sikte på å fremme forslag til lov hjemmel for et slikt oppdragsgiveransvar for Stortinget våren 2026.

Ansvarlig: Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Tiltak 18:**Vurdere innføring av registreringsordning for utsendte arbeidstakere**

Arbeidstakere som sendes ut på oppdrag til andre land er særlig utsatt for å bli utnyttet. For å følge opp denne gruppen skal Arbeids- og inkluderingsdepartementet vurdere om det bør innføres en særskilt registreringsordning for arbeidstakere som sendes ut på oppdrag i Norge fra sine arbeidsgivere i hjemlandet.

Skattelovgivningen stiller i dag krav om at oppdragsgivere skal rapportere alle oppdrag som gis til utenlandske oppdragstakere i Skatteetatens Oppdrags- og arbeidsforholdsregister. Arbeidstilsynet har tilgang til opplysninger fra dette registeret.

Flere land har egne registreringsordninger for utsendte arbeidstakere. EU-kommisjonen har foreslått å innføre en frivillig digital registreringsportal for utsendingsoppdrag (eDeclaration). Forslaget er til behandling i EU. Arbeids- og inkluderingsdepartementet vurderer om denne ordningen kan innføres i Norge. Et av formålene med å ta i bruk en slik løsning er å bedre mulighetene for å føre tilsyn med at utsendte arbeidstakere får de arbeidsvilkårene de har krav på.

Flere europeiske land opplever en betydelig økning i antall arbeidstakere fra land utenfor EU/EØS-området som er på utsendingsoppdrag fra virksomheter i EU/EØS, eller som utsendte selvstendige oppdragstakere. Dette er en gruppe som er særlig utsatt for sosial dumping og arbeidslivskriminalitet. Gjennom deltakelse i den europeiske arbeidsmarkedsmyndigheten (ELA) arbeider norske myndigheter sammen med andre land om felles innsats for å forhindre dette (jf. tiltak 36).

Ansvarlig: Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Tiltak 19: **Forbedret digital informasjon om arbeidsforhold og arbeidskontrakter**

Arbeidstilsynet har fått i oppdrag å utrede om det kan være hensiktsmessig å etablere en digital oversikt over arbeidskontrakter. Oppdraget gjennomføres i samarbeid med Skatteetaten og Nav. Det vil bli lagt frem anbefalinger til mulige tekniske løsninger, organisering av eierskap og forvaltning av løsning. Det skal også vurderes hvilke juridiske endringer som eventuelt kreves, samt samfunnsøkonomisk beregning av kostnaden ved innføring av løsningen. På bakgrunn av utredningen vil departementet vurdere eventuelle tiltak for å forbedre den digitale informasjonen om arbeidskontrakter og arbeidsforhold.

Hovedhensikten med digitale arbeidsavtaler er at det skal gi bedre muligheter til å sikre at arbeidsgiver overholder sine lovpålagte og avtalte plikter, i tillegg til forenkling, likere konkurransevilkår og ivaretagelse av arbeidstakernes rettigheter. Det skal òg gjøre det vanskeligere å gjennomføre registermanipulasjon, som har alvorlige konsekvenser for offentlig sektor, det private næringslivet og privatpersoner.

Ansvarlig: Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Tiltak 20: **Tiltak mot misbruk av identiteter**

Forslag om at utenlandske statsborgere med d-nummer får tilbud om nasjonalt ID-kort var på høring våren 2022. ID-tyverier, bruk av falske identiteter og registrering av uriktige opplysninger i ulike registre muliggjør økonomisk kriminalitet og særlig arbeidslivskriminalitet. Deler av arbeidslivet preges av midlertidighet og arbeidstakere på kortere oppdrag i Norge. Disse vil i stor grad tildeles et d-nummer fra Folkeregisteret. Det er en utfordring at utenlandske borgere på det norske arbeidsmarkedet ikke har mulighet til å dokumentere eierskap til sitt tildelte d-nummer. Myndighetene og aktørene i arbeidslivet har i praksis begrenset mulighet til å kontrollere at den som bruker d-nummeret, er den samme personen som ble tildelt nummeret.

Å gi utenlandske statsborgere som arbeider i Norge tilgang til et nasjonalt ID-kort som er påført det norske tildelte identitetsnummeret kan gi mulighet til å etterspørre rett identitet i kontrollsammenheng, noe som vil kunne redusere og avdekke tilfeller av ID-tyverier og misbruk av identitet i arbeidsmarkedet. Høringen i 2022 er så langt fulgt opp ved at utlendinger med fødselsnummer er gitt rett til å søke om ID-kort, likevel slik at politiets tilbud om ID-kort foreløpig kun er lansert for borgere fra land innen EØS

Tiltak

eller EFTA. Regjeringen vil vurdere å utvide den forskriftsfestede retten til å søke om nasjonale ID-kort til også å gjelde utenlandske statsborgere med d-nummer, i første omgang EØS-borgere med d-nummer. For den enkelte er det viktig å få mulighet til å bevise eierskap til sitt tildelte d-nummer og kunne beskytte egen identitet mot ID-tyveri.

Det er også behov for å styrke koordineringen av myndighetenes arbeid i ID-forvaltningen. Regjeringen vil vurdere hvordan myndighetenes innsats kan koordineres bedre, for eksempel ved hjelp av veikart som viser sammenhengen mellom sentrale utviklingstiltak.

Ansvarlig: Justis- og beredskapsdepartementet (koordinerer) og Finansdepartementet

Mobilisere forbruker- og innkjøpsmakt

Forbrukere, private virksomheter og offentlige innkjøpere skal settes i stand til å ta informerte valg av seriøse leverandører. Mange kommuner, fylkeskommuner og offentlige virksomheter stiller seriøsitetskrav i sine kontrakter. Regjeringen har fulgt opp dette gjennom Norgesmodellen, hvor nye seriøsitetskrav for bygg- og anleggsnæringen og renholdsbransjen trådte i kraft fra 2024. For å gjøre det enklere å utforme og følge opp kontrakter er det utformet digital veiledning. Arbeids-tilsynet har innført ny godkjenningssordning for bemanningsforetak og følger opp de etablerte godkjenningssordningene for virksomheter innen renhold og bilpleie/dekkskift.

En forutsetning for å mobilisere forbruker- og innkjøpsmakt er å gi disse gruppene verktøy i form av tilgjengeliggjøring av seriøsitetsinformasjon. Dette krever god registerkvalitet gjennom oppdaterte og korrekte data før deling av seriøsitetsinformasjon. Det er behov for en ytterligere satsning for å sikre informasjonsdeling.

Tiltak 21:
Deling av seriøsitetsinformasjon og digitale lommebøker

Informasjon fra offentlige etater gir verdifull informasjon som kan brukes i arbeidet mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet – spesielt når den er kvalitetssikret og enkelt tilgjengelig. EU gjør rask fremgang i arbeidet med å innføre digitale lommebøker. Det er derfor viktig at Norge setter av ressurser til å utforske hvordan digitale lommebøker og datadeling kan bidra til å styrke kunders mulighet til å kontrollere om leverandører følger regelverket og opptrer seriøst.

Det er satt i gang et arbeid med å etablere en felles regulatorisk og teknisk sandkasse for lommebøker til både personer og virk-

somheter. En teknisk sandkasse er et trygt og avgrenset testmiljø der nye løsninger kan prøves ut uten å påvirke eksisterende systemer eller komme i konflikt med gjeldende regelverk. Slike sandkasser brukes blant annet for å teste ny teknologi, avdekke svakheter og vurdere sikkerhet, før man eventuelt tar løsningen i bruk i full skala. Brønnøysundregistrene og Digitaliseringsdirektoratet vil, i samarbeid med andre relevante aktører som Skatteetaten, igangsette et arbeid for å utforske hvilket handlingsrom som finnes for bruk av seriøsitetsinformasjon når sandkassen etter planen blir klar for uttesting høsten 2025.

Ansvarlig: Nærings- og fiskeridepartementet (koordinerer), Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet og Finansdepartementet

Digital lommebok

EU arbeider med å legge grunnlaget for felles rammeverk og digital infrastruktur som skal gjøre det enklere og mer effektivt for personer og bedrifter å samhandle digitalt med hverandre og offentlige myndigheter gjennom digitale lommebøker. For norske bedrifter kan dette bety en betydelig forenkling. Det kommende lovforslaget om European Business Wallet vil regulere virksomhetslommebøker hvor en bedrift kan motta og bruke digitale bevis, som skatteattester eller firmaattester, direkte i digitale prosesser. Bevisene hentes én gang og kan gjenbrukes og deles ved behov. Bevisene kan verifiseres i sanntid og er gyldige inntil den som har utstedt bevisene trekker dem tilbake, for eksempel ved konkurs, manglende innbetaling av skatter og avgifter eller ved avsluttet avtaleforhold.

Løsningene vil kunne gi bedrifter tilgang til å dele og bruke egne data fra offentlige registre, noe som kan forenkle rapportering og styrke konkurranseevnen gjennom etterlevelse av regelverk. Dette kan redusere behovet for manuelle prosesser og juridiske hjemmelsavklaringer ved deling av offentlig informasjon, noe som i dag ofte bremser digital samhandling. Lommebøkene vil bygge på felles europeiske standarder, som gir likebehandling og lettere samhandling over landegrensene. Norske digitale bevis vil kunne godtas i hele EU.

Som EØS-land deltar Norge aktivt i dette arbeidet. Digitaliseringsdirektoratet og Brønnøysundregistrene er med i europeiske piloter, og en norsk testarena skal lanseres høsten 2025.

Tiltak 22:**Videreutvikle Norgesmodellen og tydeliggjøre regelverket om offentlige anskaffelser**

Norgesmodellen er en dynamisk modell som blir utviklet i trinn. I første trinn er det vedtatt at oppdragsgivere skal stille krav i kontrakter om blant annet lønnsutbetaling via bank, obligatorisk tjenstepensjon, HMS-kort og krav til språkferdigheter. Kravene gjelder for kontrakter med leverandører innenfor bygg, anlegg og renhold. I trinn to er det vedtatt nytt krav til lærlinger og det er også utviklet ulike veiledere til offentlige oppdragsgivere. Videre skal det arbeides med å vurdere krav til digitale mannskapslistor og videreutvikling av eBevis, som blant annet skal knyttes til digitale lommebøker, jf. tiltak 21.

Ansvarlig: Nærings- og fiskeridepartementet (koordinerer) og Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Tiltak 23:**Felles innsats fra offentlige byggherrer mot arbeidslivskriminalitet i anskaffelser innen bygg og anlegg**

Regjeringen vil gi de statlige etatene og selskapene som er ansvarlige for store anskaffelser innen bygg og anlegg i oppdrag å videreføre og videreutvikle sitt samarbeidsforum for å fremme seriøsitet i offentlige anskaffelser. I dette samarbeidet deltar blant annet Statsbygg, Statens vegvesen og Bane NOR. Formålet er å utveksle erfaringer og forebygge arbeidslivskriminalitet i forbindelse med oppdrag for det offentlige.

Ansvarlig: Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet (koordinerer), Samferdselsdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet

Tiltak 24:**Videreutvikle Skatteetatens samarbeidsavtaler med offentlige oppdragsgivere og private entreprenører**

Skatteetaten har inngått en rekke samarbeidsavtaler med offentlige oppdragsgivere og private entreprenører. Siden 2021 er det inngått tolv nye landsdekkende samarbeidsavtaler. Formålet er å sette avtaleparter bedre i stand til å forhindre arbeidslivskriminalitet på sine kontrakter og nekte useriøse aktører adgang til ressurser, oppdrag og markeder. Årlige evalueringer gjennomført siden 2021 av Oslo Economics viser at useriøse aktører avvises/utestenges fra oppdrag som et direkte resultat av samarbeidet, og at avtalene bidrar til en forbedret seriøsiskultur i markedet. Samarbeidet bidrar også til deling av verdifull kunnskap om markedet og erfaringer om risiko. Tiltaket skal videreføres og videreutvikles i samarbeid med andre offentlige myndigheter.

Ansvarlig: Finansdepartementet

Tiltak 25:**Formidle informasjon til forbrukere gjennom «Tettpå» og handlehvitt.no**

Markedet for tjenester til forbrukere er stort. Forbrukere som velger seriøse tilbydere kan bidra til å begrense sosial dumping og arbeidslivskriminalitet. Regjeringen vil prioritere tiltak som setter forbrukere i stand til å gjøre informerte valg. Nettstedet handlehvitt.no skal videreutvikles som portal for å formidle informasjon og veiledning til forbrukere. For eksempel ved utvikling av e-guider for forbrukere i risikoutsatte bransjer.

«Tettpå» er et tiltak utviklet i samarbeid med offentlige etater, partene i arbeidslivet, byggenæringen, eiendomsmeglerbransjen, finansnæringen og forbrukernes interesseorganisasjoner. Det skal hjelpe forbrukere til å velge seriøse håndverkere. Det oppnås

gjennom blant annet følgende aktiviteter; Tettpå-veilederen, telefontjenesten, kampanjefilmer og brev i Altinn. Som hovedansvarlig for tiltaket skal Skatteetaten blant annet utvikle en løsning for automatisk dataflyt i byggesøknader og videreutvikle konseptet «Tettpå boligkjøper» og utvide satsingen sammen med finansnæringen. Siden 2021 er det inngått fem «Tettpå»-boligkjøperavtaler mellom Skatteetaten og finansinstitusjoner med formål å mobilisere forbrukermakten i privatmarkedet.

Ansvarlig: Finansdepartementet

«Tettpå boligkjøper»: samarbeid med finansnæringen

Bankene låner ut penger til de mange byggeprosjekter i Norge. De kan være i posisjon til å gi kunder informasjon om å velge seriøse håndverkere og slik bidra til å redusere risiko for sosial dumping og arbeidslivskriminalitet. Målet med tiltaket «Tettpå boligkjøper» er å påvirke bankenes kunder slik at de tar informerte valg. Det oppnås blant annet ved å ta i bruk Tettpå-veilederen i bankenes rådgivningsprosesser og digitale flater. «Tettpå boligkjøper» skal utvikles videre av Skatteetaten, sammen med finansnæringen.

Tiltak 26:

Publisering av stansingsvedtak og tilsynsrapporter slik at innkjøpere og forbrukere lettere kan velge bort useriøse og kriminelle aktører

Arbeidstilsynet skal publisere tilsynsdokumenter og sine stansingsvedtak på elnnsyn, som er en digital søketjeneste for dokumenter fra offentlige postjournaler. Arbeidstil-

synet vil gjøre løsningen synlig og lett tilgjengelig på sine nettsider. Dette vil bidra til at virksomheter, innkjøpere og forbrukere får bedre tilgang til informasjon som gjør det mulig å velge bort useriøse og kriminelle aktører. Arbeidstilsynet skal arbeide videre med løsninger for å gjøre den publiserte informasjonen tilgjengelig for innkjøpere og forbrukere på en enklere måte.

Ansvarlig: Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Tiltak 27:

Forbedre informasjon og oppfølging knyttet til godkjenningsordninger

Regjeringen vil styrke informasjonen om, og oppfølgingen av, godkjenningsordningene som er innført for virksomheter innen renhold, bilpleie/dekkskift og bemanning. En godkjenning innebærer at virksomhetene føres inn i et offentlig tilgjengelig register. Formålet er blant annet å gjøre forbrukere og innkjøpere i stand til å velge seriøse og godkjente leverandører. Arbeidstilsynet skal, i samarbeid med partene i arbeidslivet, videreutvikle tiltak for å styrke virksomhetenes etterlevelse av godkjenningsordningene, og gjennomføre informasjonstiltak rettet mot blant annet forbrukere, innkjøpere og oppdragsgivere for å sikre kjennskap og oppmerksomhet til ordningene.

Ansvarlig: Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Øke kunnskapen om sosial dumping og arbeidslivskriminalitet

Det er viktig at tiltak og virkemidler innrettet mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet bygger på god kunnskap og forståelse av problematikken. De siste årene er det gjennomført evalueringer av etatenes samarbeid mot arbeidslivskriminalitet og Nasjonalt tverretatlig analyse- og etterretningscenter (NTAES), som benyttes som grunnlag for videre utviklingstiltak.

I oppfølgingen av handlingsplanen fra 2022 er det gjennomført en kartlegging av bruk og omfang av ubetalt arbeid. Det er gjennomført flere tiltak for å forbedre statistikken om ut- og innleie av arbeidskraft fra bemanningsforetak. Statistisk sentralbyrå har etablert en fast kvartalsstatistikk om antall arbeidsforhold i utleienæringen.

Tiltak 28:**Styrket kunnskap om ut- og innleie av arbeidskraft**

Arbeids- og inkluderingsdepartementet er oppdragsgiver for et FoU-prosjekt i perioden 2023–2026 for å belyse virkninger av nytt regelverk om innleie av arbeidskraft fra bemanningsforetak. Prosjektet gjennomføres i dialog med partene i arbeidslivet. Resultatene fra prosjektet vil inngå i et arbeid med å evaluere tiltakene som er innført når det gjelder ut- og innleie av arbeidskraft.

Fra 2025 skal virksomhetene rapportere i a-ordningen om en ansatt arbeidstaker er utleid. Dette vil bidra til forbedret statistikk om utleie fra bemanningsforetak og leie av arbeidskraft mellom produksjonsbedrifter.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet er også oppdragsgiver for et FoU-prosjekt for perioden 2024–2028 om utviklingen i bruken av alternative tilknytningsformer i arbeidslivet. Prosjektet gjennomføres i dialog med partene i arbeidslivet, og belyser bruken av selvstendige oppdragstakere, ut- og innleie av arbeidskraft og midlertidige ansettelser.

Ansvarlig: Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Tiltak 29:**Sammenstille tidligere evalueringer av tiltak mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet, og kartlegge hvordan regelverk på arbeidslivsområdet etterleves og følges opp**

Arbeids- og inkluderingsdepartementet er oppdragsgiver for et FoU-prosjekt for å få en samlet fremstilling av tidligere kartlegginger og evaluering av tiltak mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet. Formålet er å sammenfatte resultatene som grunnlag for å gjøre en samlet vurdering av tiltakene, og av hvor det er behov for mer kunnskap, blant annet om hvordan regelverk på

arbeidslivsområdet etterleves og følges opp. Prosjektet vil bli gjennomført i dialog med partene i arbeidslivet.

Ansvarlig: Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Tiltak 30:**Bedre kunnskapsgrunnlag og økt forskning om sosial dumping og arbeidslivskriminalitet**

For å sikre at regjeringens innsats treffer der det trengs, er det behov for et bedre kunnskapsgrunnlag om omfanget, påvirkningsfaktorer, drivere og barrierer for sosial dumping og arbeidslivskriminalitet. Det er i denne sammenheng interessant å få kunnskap om hvilke konsekvenser sosial dumping og arbeidslivskriminalitet har for samfunnet, samt om metoder for å måle utviklingen og effekter av tiltak både for forebygging og bekjempelse av kriminalitet. Dette vil være tema for oppfølging av tiltak i regi av Norges forskningsråd gjennom porteføljen Velferd og utdanning, og gjennom egne forskningsoppdrag i regi av departementene og relevante etater.

Ansvarlig: Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Tiltak 31:**Mer strukturert og effektiv oppfølging av analyse- og etterretningsprodukter fra Nasjonalt tverretattlig analyse- og etterretningscenter (NTAES)**

Reguleringen av NTAES skal endres slik at senteret kan dele mer informasjon om aktører som står bak ulike former for kriminalitet, herunder arbeidslivskriminalitet. I dag gir politiregisterforskriften § 59-7 kun rettslig grunnlag for at NTAES kan dele opplysninger i form av generelle nasjonale trussel- og risikovurderinger og etterretningsprodukter. Som oppfølging av stortingsmelding mot økonomisk kriminalitet er det utredet forslag til endringer i politi-

Tiltak

registerforskriften for at NTAES skal kunne dele mer konkret informasjon om kriminelle aktører med blant annet etatene som inngår i a-krimisamarbeidet. En slik regelendring vil styrke muligheten for å iverksette trussel- og sårbarhetsreduserende tiltak mot

aktører som begår arbeidslivskriminalitet. Justis- og beredskapsdepartementet har sendt forslag til endringer på høring.

Ansvarlig: Justis- og beredskapsdepartementet

Kontroll, oppfølging og tverretatlig samarbeid

I saker som gjelder sosial dumping og arbeidslivskriminalitet skjer det regelbrudd på ulike myndigheters ansvarsområder. Innsatsen for å forebygge og bekjempe arbeidslivskriminalitet krever derfor et bredt samarbeid både om kunnskapsbygging og bruk av ulike virkemidler og sanksjoner. Siden 2015 har Arbeidstilsynet, Arbeids- og velferdsetaten (Nav), politiet og Skatteetaten hatt et organisert samarbeid mot arbeidslivskriminalitet på lokalt og nasjonalt nivå. De tverretatlige a-krimsentrene i Oslo, Tønsberg, Kristiansand, Stavanger, Bergen, Trondheim, Bodø og Alta er en sentral del av innsatsen. For de områdene som ikke dekkes av et senter; Møre og Romsdal, Innlandet og Romerike, Follo og Østfold, er det etablert lokale a-krimssamarbeid. I tillegg har etatenes linjer et ansvar for oppfølging av arbeidslivskriminalitet, og det er et nært operativt og strategisk samarbeid mellom etatene.

Formålet med a-krimssamarbeidet er at etatenes samlede ressurser, virkemidler og sanksjonsmuligheter ses i sammenheng og utnyttes effektivt. De kriminelle aktørenes kapasitet og intensjon til å begå arbeidslivskriminalitet skal reduseres. Dette gjelder særlig de aktørene som antas å utgjøre den største trusselen og kan forårsake mest skade. I tillegg samarbeider etatene for at utenlandske arbeidstakere skal settes i stand til å ivareta sine rettigheter og oppfylle sine plikter, og etatene bidrar til at oppdragsgivere og forbrukere ikke legger til rette for arbeidslivskriminalitet ved kjøp av varer og tjenester.

Det er behov for en videreutvikling av a-krimssamarbeidet for å sikre at etatenes innsats er koordinert og formålstjenlig.

Tiltak 32:

Styrke og videreutvikle det tverretatlige samarbeidet for å forebygge og bekjempe arbeidslivskriminalitet

Det tverretatlige a-krimssamarbeidet mellom Arbeidstilsynet, Arbeids- og velferdsetaten (Nav), politiet og Skatteetaten skal videreutvikles. På oppdrag fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Finansdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet ble det mellom 2021 og 2022 gjennomført en evaluering av a-krimssamarbeidet. I 2023 ga departementene et oppdrag til etatene om å videreutvikle samarbeidet. Etatene jobber med ulike tiltak som bidrar til dette. Samtidig er det å videreutvikle a-krimssamarbeidet et kontinuerlig og langsiktig arbeid, og departementene og etatene vil fortsette dette arbeidet.

En sentral målsetting er å ivareta en god balanse mellom henholdsvis operativ kontrollinnsats og arbeidet med etterretning og kunnskapsbygging. Departementene skal gi felles styringssignaler for at etatene skal kunne følge opp sitt samarbeid. Tema som det er aktuelt å se på fremover er hvordan styringen av a-krimssamarbeidet kan forbedres, og hvordan forholdet skal være mellom a-krimssamarbeidet og andre samarbeidsflater mot økonomisk kriminalitet. I det videre utviklingsarbeidet bør det tydeliggjøres hva som er den enkelte etats rolle i a-krimssamarbeidet. Det bør også tydeliggjøres hvilken rolle- og arbeidsfordeling som skal være mellom det lokale a-krimssamarbeidet, på og utenfor a-krimssentrene, og i linjen i de respektive etatene. Departementene vil sette i gang et arbeid på dette.

For å styrke a-krimssamarbeidet er det også nødvendig å forbedre informasjonsdelingen mellom etatene. Informasjonsdeling mellom offentlige myndigheter skal utredes (jf. tiltak 33). For at etatene skal kunne gjøre seg nytte av dette er det nødvendig å gjennomføre tiltak for styrke systemstøtten gjennom felles IKT-løsninger for samarbeidet.

Ansvarlig: Arbeids- og inkluderingsdepartementet (koordinerer), Finansdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet

Tiltak 33:

Styrke mulighetene for informasjonsdeling mellom offentlige myndigheter

Muligheter for effektiv deling av informasjon og personopplysninger er avgjørende for myndigheter som samarbeider om å forebygge og bekjempe arbeidslivskriminalitet og andre former for økonomisk kriminalitet. Regjeringen har satt i gang et utredningsarbeid knyttet til hjemmelsgrunnlaget for deling og behandling av personopplysninger i samarbeidet mellom etatene på flere områder.

Dette gjelder både vurderinger av erfaringer med a-kriminformasjonsforskriften, som trådte i kraft i 2022, og forslag til endringer i regelverket som legger bedre til rette for deling, sammenstilling og behandling av informasjon, med sikte på å forebygge og bekjempe økonomisk og organisert kriminalitet. Personvernkonsekvensene av forslagene skal vurderes. Arbeidet følger opp tiltak i stortingsmelding om økonomisk kriminalitet.

Ansvarlig: Justis- og beredskapsdepartementet (koordinerer), Finansdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Risiko for at kriminelle aktører utnytter sårbarheter i systemene

Informasjon fra ulike registre, blant annet om arbeidsforhold, inntekt mv. legges til grunn for tildeling av rettigheter og oppfyllelse av forpliktelser. Høsten 2024 publiserte NTAES en rapport om registermanipulasjon, som viser at det er flere svakheter ved offentlige registre og forvaltningen av disse, som gjør det enkelt å misbruke offentlige ordninger. Det er oppdaget at aktører utnytter sårbarheter i systemene for å oppnå egen profitt. Som ledd i oppfølgingen av stortingsmelding om økonomisk kriminalitet har Skatteetaten, Arbeids- og velferds-etaten, Brønnøysundregistrene og Helsedirektoratet fått i oppdrag å kartlegge potensial for misbruk i offentlige ordninger som antas utnyttet til økonomisk kriminalitet. Kartleggingsrapporten ble overlevert i mai 2025. Finansdepartementet følger opp saken i samarbeid med andre berørte departementer.

Tiltak 34:

Styrke Arbeidstilsynet

Regjeringen mener økt tilsynsinnsats er nødvendig for å forebygge og bekjempe sosial dumping og arbeidslivskriminalitet. Tilsyn er Arbeidstilsynets viktigste virkemiddel. Arbeidstilsynet er derfor blitt styrket med om lag 90 millioner kroner siden 2021. I tildelingsbrevene i denne regjeringsperioden er etaten gitt i oppdrag å ha en tydelig tilstedeværelse og økt synlighet i arbeidslivet.

Regjeringen har styrket Arbeidstilsynets virkemidler og sanksjoner i Prop. 80 L (2024–2025), som ble enstemmig vedtatt av Stor-

tinget. Lovendringene vil gi Arbeidstilsynet et bedre verktøy for å oppdage lovbrudd, blant annet ved at det innføres adgang til å be tredjeparter om opplysninger og gjennomføre bevissikring. Samtidig legges det til rette for at Arbeidstilsynet skal kunne sanksjonere på en mer effektiv og treffsikker måte ved at det ved klare overtredelser kan ilegges overtredelsesgebyr på stedet og at enkeltpersoner, etter omstendighetene, kan ilegges overtredelsesgebyr. Det er også vedtatt lovendringer som gjør det enklere for politiet og Arbeidstilsynet å samarbeide, ved at det nå fremgår tydelig av arbeidsmiljøloven at politiet skal yte bistand til Arbeidstilsynet ved behov. De nye virkemidlene og sanksjonene er særlig rettet mot useriøse og kriminelle aktører, som mer eller mindre aktivt unndrar seg Arbeidstilsynets ordinære tilsynsvirksomhet.

Ansvarlig: Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Tiltak 35:

Sikre effektiv bruk av sanksjoner

For å motvirke kriminalitet er det av stor betydning at lovbrudd oppdages og sanksjoneres på en rask og effektiv måte. Politiet og kontroll- og tilsynsmyndighetene skal samarbeide om valg av sanksjoner. Dette for å sikre at sanksjonene sees i sammenheng, er effektive, merkbare og står i forhold til lovbruddets alvorlighet.

Lovbrudd som kontroll- og tilsynsmyndighetene har forutsetninger for å avdekke og sanksjonere på en tilstrekkelig måte, bør i utgangspunktet sanksjoneres med forvaltningssanksjoner (som overtredelsesgebyr, tvangsmulkt, tilleggsskatt mv.). Politiet og påtalemyndigheten skal prioritere innsatsen, herunder inndragning, for å etterforske og føre for retten lovbrudd av alvorlig karakter, og lovbrudd som ikke anses å kunne sanksjoneres tilstrekkelig gjennom forvaltningssporet.

Kontroll- og tilsynsmyndighetene skal ha en tydelig tilstedeværelse og synlighet i arbeidslivet og legge til grunn en streng sanksjonsbruk ut fra alvorlighetsgrad. Bruk av sanksjoner skal innrettes slik at det i størst mulig grad bidrar til økt etterlevelse hos virksomheter og aktører som bryter regelverket, og som dermed kan ha en preventiv effekt. Grov arbeidslivskriminalitet og lovovertridelser hvor administrative sanksjoner ikke vil ha tilstrekkelig effekt, skal politianmeldes.

Videre har Riksadvokaten fokus på å styrke sin fagledelse på økonomisk kriminalitet, herunder arbeidslivskriminalitet, og bidra til å øke statsadvokatembetenes og politidistriktenes kompetanse og innsats for å bekjempe denne typen kriminalitet.

Som ledd i oppfølgingen av stortingsmelding mot økonomisk kriminalitet har departementene igangsatt et FoU-prosjekt for å utrede bruken og effekten av administrative sanksjoner og straff i bekjempelsen av økonomisk kriminalitet. Formålet med prosjektet er å bidra med forskningsbasert kunnskap om effektene av bruk av administrative sanksjoner og andre forvaltningsrettslige reaksjoner, og av saker anmeldt til politiet. Prosjektet inkluderer ansvarsområdene til Miljødirektoratet, Tolletaten, Skatteetaten, Arbeidstilsynet, Arbeids- og velferdsetaten (Nav) og Fiskeridirektoratet. Prosjektet skal ferdigstilles i løpet av våren 2026. Kunns-

skapsgrunnlaget skal være et bidrag til en mer enhetlig tilnærming av hvilke saker som følges opp av henholdsvis kontrollatene og politi- og påtalemyndighet.

Ansvarlig: Justis- og beredskapsdepartementet, Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Finansdepartementet

Skattekrimprosjektet

Fra 1. november 2024 ble Skattekrimprosjektet i Økokrim igangsatt. Dette er et prøveprosjekt som skal gå over to år. Prosjektet består av 25 medarbeidere fra Økokrim, Oslo- og Øst politidistrikt, Oslo statsadvokatembete og Skatteetaten. Målet med prosjektet er å styrke behandlingen av anmeldelser fra Skatteetaten til politiet ved at anmeldelser som tidligere ble sendt fra Skatteetaten til Oslo- og Øst politidistrikter, nå går direkte til Skattekrimprosjektet i Økokrim. Erfaringene fra dette prosjektet så langt er at straffesakene styres bedre, at man lettere kan avdekke eventuelle knytninger til kriminelle nettverk, en kortere saksbehandlingstid og en lav grad av henleggelses.

Internasjonalt samarbeid

Norske myndigheter deltar i mange internasjonale samarbeidsfora, som for eksempel Europol, Interpol og OECDs samarbeid mot skattekriminalitet. Oppfølging av slike samarbeidsarenaer gir økt slagkraft mot grensekryssende kriminalitet. Utfordringene med sosial dumping og arbeidslivskriminalitet er i stor grad sammenfallende på tvers av landegrensener.

Det internasjonale samarbeidet er styrket ved at Stortinget våren 2025 ga sin tilslutning til regjeringens forslag om norsk deltakelse i den europeiske arbeidsmarkedsmyndigheten (European Labour Authority – ELA) og vedtok «lov om den europeiske arbeidsmarknadsstyresmakta».

Det nordiske samarbeidet er styrket ved at Nordisk ministerråd fra 2024 har etablert en permanent arbeidsgruppe hvor arbeidstilsynene i de nordiske og baltiske landene samarbeider om innsats mot arbeidslivskriminalitet. Finansiert av de norske EØS-midlene har Arbeidstilsynet gjennomført samarbeid med de baltiske landene, Romania og Bulgaria om felles og koordinerte tilsyn, informasjonstiltak og delt god praksis. I samarbeid med myndighetene i Litauen har det vært gjennomført et tverretatlig samarbeidsprosjekt hvor målet var å overføre Norges erfaringer og utvikle et tverretatlig samarbeid om konkrete tilsynssaker. En direkte følge av dette prosjektet var opprettelsen av et a-krimisenter i Litauen etter norsk modell.

Tiltak 36:**Delta i samarbeidet i den europeiske arbeidsmarkedsmyndigheten (ELA)**

Gjennom norsk deltakelse i den europeiske arbeidsmarkedsmyndigheten (ELA) vil regjeringen styrke samarbeidet med europeiske naboland om innsats mot sosial dumping og grensekryssende arbeidslivskriminalitet. Formålet med ELA er å fremme en mer rettferdig arbeidsmobilitet og gjennomføre tiltak for å styrke situasjonen for mobile arbeidstakere som risikerer utnyttelse. Norge er, i likhet med de andre medlemslandene, representert i styrende organer og har en egen nasjonal utsending ved ELAs kontor i Bratislava. ELA skal legge til rette for at landene samarbeider om formidling av informasjon til arbeidstakere og arbeidsgivere, felles tilsyn, utvikling av kompetanse og deling av informasjon mellom nasjonale tilsynsmyndigheter. På nasjonalt nivå samarbeider Arbeidstilsynet, Arbeids- og velferdsetaten (Nav) og Skatteetaten om oppfølging.

Et viktig område for samarbeidet innen ELA er å følge opp situasjonen for arbeids- og oppdragstakere fra land utenfor EU/EØS som for kortere eller lengre tid jobber i EU/EØS-land. Regjeringen vil vurdere behov og muligheter for styrket samarbeid med blant annet arbeidstilsyn og andre myndigheter i land utenfor EU/EØS-området. Dette forutsetter imidlertid finansiering av tiltakene slik at mottakerlandene kan involveres.

Ansvarlig: Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Tiltak 37:**Forsterke samarbeidet med kontrollmyndighetene i Norden og Baltikum**

Regjeringen vil fortsette å forsterke samarbeidet om innsats mot sosial dumping

og arbeidslivskriminalitet med de andre nordiske og baltiske landene. Det internasjonale samarbeidet har stor betydning for å kunne forebygge sosial dumping og bekjempe grensekryssende kriminalitet i arbeidslivet. Samarbeidet er blant annet forankret i Nordisk ministerråd. Det er opprettet en permanent arbeidsgruppe hvor arbeidstilsynene fra de fem nordiske land og de tre baltiske landene deltar, kalt «Nordic Baltic HUB fighting undeclared work». Formålet er å samarbeide om tilsyn, koordinere initiativ og deltakelse på europeiske arenaer, gjennomføre felles informasjonstiltak til sender- og mottakerland av arbeidskraft og dele kunnskap om god praksis, herunder om analyse for å få et bedre sammenlignbart grunnlag for å forstå og følge utviklingen i arbeidslivskriminalitet.

Ansvarlig: Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Tiltak 38:**Bruk av EØS-midler for å fremme anstendig arbeid og trepartssamarbeid**

Regjeringen vil videreføre innsatsen med å benytte deler av EØS-midlene til samarbeidstiltak med land i Sentral- og Øst-Europa for å fremme anstendig arbeid og trepartssamarbeid. Det er avtalt en ny periode med EØS-midlene (2021–2028). Dette gir muligheter for finansiering av bilaterale samarbeidsprosjekter mellom partene i arbeidslivet og partene i mottakerlandene. EØS-midlene kan også finansiere samarbeidstiltak mellom myndigheter. Bredt samarbeid mellom Arbeidstilsynet og arbeidstilsynene i Polen, Estland, Latvia og Litauen er under planlegging finansiert av EØS-midlene. Tilsvarende planlegges det for å videreføre samarbeidet med Romania.

Ansvarlig: Utenriksdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Utgitt av:
Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Bestilling av publikasjoner:
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
publikasjoner.dep.no
Telefon: 22 24 00 00
Publikasjoner er også tilgjengelige på:
www.regjeringen.no
Publikasjonskode: A-0069 B

Omslagsbilder: Bilde øverst til venstre: Gorm Kallestad/NTB,
bilde øverst til høyere: Arbeidstilsynet, bilde nederst til venstre: Wajahat Ahmad Khan,
bilde nederst til høyere: Kommunikasjonsenheten i Justis- og beredskapsdepartementet

Trykk: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon 08/2025 – opplag 200

